

bü'l-Vefeyât, Taḥakātü't-tâbi'în, Künâ men yurâfû bi'l-esâmî, el-Vaşıyye, el-Ḳunût. İbn Mende ayrıca Ebü Amr İbn Mende'ye ait *el-Fevâ'id*'in (nşr. Musad Abdülhamîd es-Sa'dânî, Tanta 1991) tahririni yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Ebü Ya'lâ, *Taḥakātü'l-Ḥanâbile*, II, 242; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, X, 108; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntaẓam*, VIII, 315; a.mlf., *Menâkıbtü'l-İmâm Aḥmed b. Ḥanbel* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), Kahire 1399/1979, s. 630; Ebü'l-Fidâ, *el-Muḥtaşar*, İstanbul 1286, II, 203; İbnü'l-Verdî, *Tetîmmetü Muḥtaşar fi aḥbârî'l-beşer* (nşr. Ahmed Rif'at el-Bedrâvî), Beyrut 1970, I, 571; Zehebî, *Tezkiretül-huffâz*, III, 1165-1170; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ'*, XVIII, 349-354; Safedî, *el-Vâfi* (nşr. Eymen Fuâd Seyyid), Stuttgart 1988, XVIII, 233-234; Kütübî, *Fevâtü'l-Vefeyât*, II, 288-289; İbn Abdülhâdî, *Ülemâ'ü'l-ḥadis*, III, 361-363; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XII, 118; İbn Receb, *ez-Zeylû'âlâ Taḥakātî'l-Ḥanâbile*, Kahire 1372/1952 → Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), I, 26-31; İbn Tağrıberdî, *en-Nücûmü'z-zâhire*, V, 105; Sehâvî, *el-Maḳâsîdül-ḥasene* (nşr. M. Osman el-Hût), Beyrut 1985, s. 146; Süyûtî, *el-Le'âli'l-maşnû'a fi'l-eḥâdişî'l-mevzû'a*, Kahire, ts. (el-Mektebetü't-ticâriyyetü'l-kübrâ), II, 248-253; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1671-1672; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, III, 337; *Nâme-i Dânişverân-ı Nâsirî* (nşr. Dârü'l-fikr), Kum 1959, V, 291-292; F. Rosenthal, *A History of Muslim Historiography*, Leiden 1968, s. 475, 481, 513; a.mlf., "İbn Manda", *El'* (İng.), III, 863-864; Elbânî, *Maḥtûṭât*, s. 120-121; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 31, 32, 47, 121, 131, 139, 211; Nuri Topaloğlu, *Selçuklu Devri Muhaddisleri*, Ankara 1988, s. 75-76; Hamed el-Câsir, "el-Kitâbü'l-Müstahref min kütübî'n-nâs li't-tezkire ve'l-müstetrafi min aḥvâlî'l-ricâl li'l-ma'rife", *el-'Arab*, VIII/1-3, Riyad 1974, s. 55-72, 115-127; Georges Vajda, "De la condamnation de la géophagie dans la tradition musulmane: 'Abd al-Rahmân b. Muhammad İbn Manda, Tahrim 'akl al-tin wa ḥâl 'akilih fi'l-dünyâ wa'l-âḥira", *RSO, LV* (1981), s. 5-38; M. Mehdi Müezzînî Câmî, "İbn Mende", *DMBİ*, IV, 699-700.

NURİ TOPALOĞLU

İBN MENDEVEYH

(ابن مندويه)

Ebü Alî Ahmed
b. Abdurrahmân el-İsfahânî
(ö. 410/1019 [?])

Müslüman hekim.

Hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bazı kaynaklarda onun da babası Abdurrahman b. Mendeveyh gibi edebiyatla ve bilhassa şiirle uğraştığı kaydediliyorsa da bu alanlarda herhangi bir eseri ele geçmemiştir. Döneminin ünlü bir hekimi olarak devlet adamlarından daima saygı gördüğü anlaşılmaktadır. İl-

mî hayatı ve şöhretine dair klasik kaynaklarda yer alan nâdir ayrıntılardan birine göre Büveyhiler'den Adudüddeve'nin Bağdat'ta kurduğu Bimâristân-ı Adudî'ye davet edilen yirmi dört hekim arasında yer alıyordu. Kâtib Çelebi ölüm yılını 410 (1019), Bağdatlı İsmâil Paşa 440 (1048) olarak vermekte. Adudüddeve 372'de (983) öldüğü için ilk tarih daha mâkul görünmektedir.

İbn Mendeveyh'in Bimâristân-ı Adudî'deki klinik çalışmalarının yanı sıra gerek başlangıç gerekse uzmanlık seviyesinde birçok eser kaleme aldığı görülmektedir. Dönemin tıp aleyhtarı telakkilerine cevap vereninden, doğrudan doğruya İsfahan hastahanesinde hizmet gören meslektaşlarına karşı yazılmış olanına kadar geniş bir yelpaze teşkil eden eserlerinin o dönemde yankılar uyandırdığı anlaşılmakta, çoğunun günümüze ulaşmış olması da bunu göstermektedir. Kitap yazdığı başlıca alanlar diyabetik, çocuk sağlığı, farmakoloji ve oftalmolojidir. Genellikle çalışmalarını meslektaşlarına ithaf eden İbn Mendeveyh'in temas kurduğu tıp adamları arasında Ulusây (Uluçay) adlı bir de Türk hekimi bulunmaktadır.

Eserleri. Fuat Sezgin'in tesbitlerine göre (GAS, III, 328-329) kaynaklarda elliye yakını zikredilen kitaplarının on sekizi günümüze ulaşmıştır; başlıcaları şunlardır: Genel tıp. *Kitâbü'l-Medḥal fi't-ṭib*, *Kitâbü'l-Câmî el-muḥtaşar fi 'ilmi't-ṭib*, *Kitâbü'l-Kâfi fi't-ṭib* (el-Ḳânünü's-şâgir), *Kitâbü'l-Maḳâlât fi't-ṭib*, *Kitâbü Nihâyeti'l-iḥtişâr fi't-ṭib*, *Risâle fi tedbîri'l-cesed*. Diyabetik. *Kitâbü'l-Eṭ'ime ve'l-eşribe*, *Kitâbü's-Şarâb*, *Risâle fi enne'l-mâ' lâ yağzû*, *Risâle fi vaşfi inhiḍâmî't-ṭa'âm*, *Risâle fi'n-nebîz ve menâfi'ih ve meḍârrih*. Oftalmoloji. *Risâle fi taḥakātî'l-'ayn*, *Risâle fi intişârî'l-'ayn*, *Risâle fi 'ilâci za'fi'l-başar*. Farmakoloji. *Risâle fi uşûli't-ṭib ve'l-mürekkebatî'l-'itriyye* (nşr. Takî Dânişpejûh, *Mecelle-i Ferheng-i İrân Zemîn*, XV [1968], s. 222-253), *Risâle fi'l-Kâfûr*, *Risâle fi't-temri'l-Hindî*. Çocuk sağlığı. *Risâle fi evcâ'i'l-eṭfâl* (Dâvir M. es-Sâmirî tarafından neşredilmiştir, bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kiftî, *İḥbârü'l-ülemâ'*, s. 285; İbn Ebü Usaybia, *Üyânü'l-enbâ'*, s. 459-460; Safedî, *el-Vâfi*, I, 53-55; *Keşfü'z-zunûn*, I, 573; *İzâhu'l-meknûn*, II, 259; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 423; Sezgin, GAS, III, 328-329; Dâvir M. es-Sâmirî, "Risâle fi evcâ'i'l-eṭfâl li-Ebî'Alî Aḥmed b. 'Abdirrahmân b. Mendeveyh", *el-Mü'errihu'l-'Arabî*, sy. 36, Bağdad 1408/1988, s. 257-265.

İLHAN KUTLUER

İBN MENGLİ

(ابن منگلی)

Muhammed b. Mahmûd
b. Menglî (Mengelî) en-Nâsirî eş-Şemsî
(ö. 778/1376 [?])

Savaş sanatı ve avcılık konusundaki eserleriyle tanınan Memlük kumandanı.

700-705 (1301-1306) yılları arasında Kahire'de doğdu. Babası bir Kıpçak'tı. Bahriyye Memlükleri'nden olan İbn Menglî, el-Melikü'n-Nâsir Muhammed'in üçüncü saltanat döneminde (1309-1341) küçük yaşta, emirlerin çocuklarından oluşan ve "evlâdü'n-nâs" denilen ihtiyat askerleri sınıfına girdi. Daha sonra Sultan el-Melikü'l-Eşref II. Şa'bân'ın (1363-1377) muhafız kuvvetleri arasında yer aldı ve nakîbülcayş tayin edildi. Askerlik sanatını çok iyi bildiği kaydedilen İbn Menglî 778'de (1376) vefat etti. 784'te (1382) öldüğü de rivayet edilir.

Eserleri. 1. *Ünsü'l-melâ bi-vaḥşi'l-fe-lâ*. Avcılığa dairdir. Ebü'r-Rûh İsâ b. Ali el-Bağdâdî'nin (ö. 638/1240) *el-Cemhere fi 'ulûmî'l-bayzara* adlı ansiklopedik eserinin (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 3813) muhtasarı olup kitaba bazı ilâveler de yapılmıştır. İbn Menglî'nin bu eseri yazarken Demîrî, Câhiz, İbn Kuteybe, İbn Vahşiyye, İbn Zühr gibi birçok müellifin bu konudaki kitaplarından faydalandığı anlaşılmaktadır. Florian Pharaon tarafından *Traité de vénerie* adıyla Fransızca'ya çevrilip Arapça metniyle birlikte neşredilen eseri (Paris 1880) Muhammed İsâ Sâlihiyye de yayımlamıştır (Amman 1993). 2. *Kitâbü't-Tedbîrâtî's-sultâniyye fi siyâseti's-şinâ'ati'l-ḥarbiyye*. Müellifin askerlikle ilgili çalışmalarının bir özeti olan eserin Bağdat (el-Mecmau'l-ilmiyyü'l-İrâkî, nr. 646), Kahire (Dârü'l-kütübî'l-Mısriyye, nr. 1147 B; el-Methafü'l-ḥarbî, nr. 379), İstanbul (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2856), Londra (British Museum, nr. 822) ve Leningrad (Üniversite Ktp., nr. 862) nüshaları Sâdik Mahmûd el-Cümeylî tarafından tahkik edilerek yayımlanmıştır (bk. bibl.). 3. *el-Aḥkâmü'l-mülûkiyye ve'd-davâbiṭu'n-nâmûsiyye*. 778'de (1376) yazılmış olup savaş usullerinden bahsetmektedir (British Museum, nr. 822; el-Hizânetü't-Teymûriyye, nr. 23; Dârü'l-kütübî'l-Mısriyye, nr. 705). Eserin neşre hazırlanmış olduğu belirtilmemektedir, ancak basılıp basılmadığı bilinmemektedir (Avvâd, I, 36).